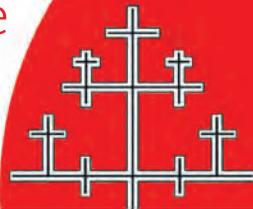


Nr I 2019

Åarjelsaemien gærhkoelaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkoblad

Daerpies
Dierie

20 jaepieh
1991-2017



Dialogdygn om skogen

Sid 4

Hedret
**Elsa Laula
Renberg**

Side 13

Almetjh
goeksegi
nuelesne

Bielie 20

ULA RENBERG 1877 - 1931
TSEEKGIE
WESTES SAEMIEN RIJHKETJAANGHKOEM
ORNI, MIJ LIJ TRÄANTESNE GOEVTE
6.-8. B., 1917
NOÖRJEN SVEERI

Språkarbeid i alle former

Snaepmie og Sami gamers. Er det ukjente fenomen for deg? Sametingets språkkonferanse *Gjellelutnjeme* viste frem et mangfold av arenaer der samisk språk blir eller kan bli brukt. Og der folk er kan man også bruke sitt samisk språk, som på Snapchat-kontoen *Snaepmie* og i online-spill på nett.

Dette året er utpekt av FN til året for urfolksspråk. Det er derfor lagt opp til en ekstra satsning på samiske språk i år. Konferansen var lagt til Clarion Hotel The Edge i Tromsø 4.-5. februar og samlet 300 deltagere som aller arbeider med samisk språk på en eller annen måte. Foredragene ble alle holdt på samisk med tolkning til de andre samiske språkene samt norsk og engelsk. En viktig del av programmet var også «Sofasamtalene», en mer tilbakelent form for paneldebatt, som nok ga tolkene litt større utfordringer i å oversette alt som ble sagt. Men en erfaring mange fikk med seg var verdien av å



Tilreisende fra hele Sapmi deltok på Sametingets språkkonferanse *Gjellelutnjeme*.

kunne språk og øve seg i å lytte til andre samiske språk.

SPRÅKSIRKUS

Et av foredragene handlet om konseptet *Språksirkus*. Patricia Fjällgren har sammen med et lite ensemble besøkt skoler der de bruker aktiviteter fra sirkuset til å bryte ned barriérer. I en slik

sammenheng blir det også ufarlig å snakke eller ytre ord på et språk man ikke behersker så godt og slik kan man få frimodighet til å ta samisken i bruk.

SAMISK I NÄRINGSILVET

En av sofasamtalene tok opp bruken av samisk i näringslivet. Et moment her er forbrukermakt.

Det man etterspør og tar i bruk blir interessant for bedrifter. Det koster ekstra å utvikle for eksempel nettbanksystemer med samisk språk. Då må en bank/bedrift oppleve at det er et marked for det for å ta den ekstra kostnaden. På den andre siden kan bruk av samisk også vitne om autensitet. Kjøttbedriften *Min Boazu* har nettopp navnet som en viktig del av sin markedsføring.

GLEDE OG ENTUSIASME

Sametingspresident Aili Keskitalo avsluttet konferansen med sine tanker og språk-glede og språk-entusiasme, noe som også var en god oppsummering av konferansen. Selv har hun brukt mange år på å komme dit at hun kan tale på samisk, og hun påpekte viktigheten av å våge å prate fremfor å være ekspert. Et gjennomgående tema på konferansen var også det å bruke språket i alle sammenhenger. Det som blir brukt blir både bevart og utviklet.

EINAR BONDEVIK

Nu öppnar skrivartävlingen Luste Tjaeledh på sydsamiska

Luste Tjaeledh (Det är roligt att skriva) är namnet på ett den skrivartävling som nu lanseras av Gaaltje i samarbete med Sametinget och Region Jämtland Härjedalen. Tävlingens syfte är att stimulera ungdomar och vuxna till skrivande och läsande på sydsamiska och målet är att publicera så många texter som möjligt i en antologi på sydsamiska.

Skrivartävlingen Luste Tjaeledh är ett initiativ för att stärka litteratur på sydsamiska som Gaaltje, Sametinget och Region

Jämtland Härjedalen tar tillsammans. Bakgrunden är det sydsamiska språkets utsatta ställning och bristen på litteratur.

Luste Tjaeledh är en skrivartävling som vänder sig till både ungdomar och vuxna, som har en koppling till det sydsamiska språkområdet. Det är en kreativ tävling som ska bidra till att språket lever vidare och utvecklas, men också till att främja intresse och läsande på sydsamiska.

LITTERATUR PÅ SYDSAMISKA

–Vi har skapat den här tävlingen för att det finns behov av mer litteratur på sydsamiska. Vi vill lyfta

och premiera skrivande av sydsamiska texter då vi tror att nya texter, både fiktion och dokumentära, skapar intresse för språk, läsning och lärande. Vi vill att skrivartävlingen används som en inspiration i både språk och skrivande så tävlingen är öppen även för texter på svenska och norska, säger Erika Omma Unnes vid Gaaltje.

Tävlingen lanseras nu i mars och sprids till språklärare, förvaltningskommuner, bibliotek, sameföreningar, organisationer och andra för att nå ut. Därtill planeras en inspirationshelg för skrivande med skrivworkshop inom sydsamiskt område.

Den arrangeras i slutet på mars i samarbete med Tjállegahte – samiskt författarcentrum och är öppen för både ungdomar och vuxna. Tävlingen är öppen fram till 30 juli med målet att få in hundra texter, varav minst tjugofem skrivna på sydsamiska.

Mer om tävlingen hittar du på Facebook @lustetjaeledh och på www.gaaltje.se

För mer information, material med mera kontakta Erika Omma Unnes +46 (0)70 978 73 58 erika@gaaltje.se.

PRM GAALTJE

Staare platsen för Sametingets parlamentsbyggnad

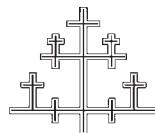
Vid Sametingets plenum 21 februari i Orrestaare/Örnsköldsvik beslutades att den framtida parlamentsbyggnaden skall lokaliseras till Staare/Östersund. Efter en lång process,

som startade redan 1993, fanns vid plenum i Örnsköldsvik tre platser att rösta om; Vilhelmina, Kiruna och Östersund, där Östersund alltså avgick med seger.

– Vi är oerhört stolta, glada och ödmjuka över att Sametingets plenum beslutat att Östersund blir etableringsort för parlamentet. Beslutet förpliktar och vi kommer nu att göra allt för

att etableringen ska bli lyckad och slutligen komma till stånd, säger Per Johansson, tillväxtchef Östersunds kommun.

AKAR HOLMGREN



Jubileum gir effekt

Det vart ein hektisk februar månad. Det har det vore dei to siste åra òg. Då har det vore jubileumsfeiringar med 100 år for dei første samiske landsmøta i Noreg og Sverige.

I Trondheim i 2017 – Tråante2017 – var det ei heil veke til ende med jubel, seminar og aktivitetar. På same vis var det i Östersund i fjar – Staare2018. Der var det ein by som vart forandra. Jubilea prega byane og det preget har ikkje blitt borte. Medvitet om samisk nærvær både i Tråante/Trondheim og Staare/Östersund har auka, og ikkje berre der. Tråante2017 og Staare2018 vart feira over lang tid og med tilknytte arrangement fleire stader. Det skjedde ikkje berre ein gong, ein stad. Det skjedde mange gonger og

mange stader. No merkar vi ringverknadane av det.

INGEN JUBILEUM MEN FEST

I år var det ingen slike store jubileum. Eg trur likevel det har vore endå fleire arrangement rundt 6. februar i år enn det har vore tidlegare. Medan ein før har leita litt etter om det er arrangement rundt omkring, er mitt inntrykk at det no har hendt langt meir enn ein har kunna hatt oversikt over. Det betyr ikkje at ein kan slå seg til ro og sei at no er alt på plass. Det er truleg fleire kommunar, byer og bygder i samiske områder der det ikkje har vore arrangement. Men det gledelege er at det ser ut til at det er færre. Og det som er kanskje endå meir gledeleg: Det ser ut til at kommunar, offentleg forvaltning og institusjonar tek meir eigne initiativ til at den samiske

nasjonaldagen skal markerast.

I denne utgåva av Daerpies Dierie kan du lesa om feiring og markering i Orrestaare/Örnsöldsvik, Mosjøen, Aarborte/Hattfjelldal og ved Nord universitet. Ved Nord universitet satsar dei på sørsamisk kompetanse – kultur, språk og historie. I Mosjøen er det eit lokalt kvinneengasjement, som ikkje kjem frå samisk hald, som har fått Elsa Laula Renberg på sokkel. I Orrestaaare/Örnsköldsvik feira dei både sørsamisk bibelbok og at kommunen har blitt samisk forvaltningskommune. Det siste skjedde etter eit *medborgarforslag/innbyggarforslag* som kommunen og regjeringa slutta seg til.

TAKK!

Det er mykje du ikkje får lesa om i Daerpies Dierie. Det skjer heldigvis for mykje til at det er råd til

å nå over alt. Og frå min ståstad som prest i sør-samisk område så merkar eg at menighetsprestar og stabar rundt omkring i aukande grad tek initiativ sjølv, gjerne i samarbeid med folk lokalt, og får til fine gudstenester og markeringar knytte til den samiske nasjonaldagen.

Det er eit arbeid som har skjedd over lang tid, men eg trur jubilea har gitt det ein ekstra effekt. Så ein særskild takk til alle som skapte Tråante2017 og Staare2018! Og takk til alle som arrangerte og deltok på dei mange arrangementa rundt årets 6. februar. Og så er det mitt håp og mi tru nasjonaldagen skal gi effekt i samfunnet utover 6. februar. For vi er her alle dagar, heile året.

EINAR BONDEVIK



Dopgåva i Härnösands stift

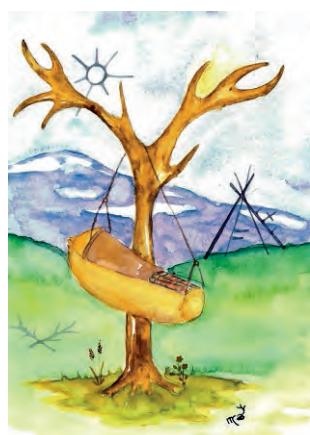
Härnösands stift ger en dopgåva i form av ett halssmycke till de samer som döps i stiftet och som själva önskar att bejaka sin samiska identitet.

Det är församlingen där dopet ska ske som har ansvar för att kontakta stiftet för att sedan, i samband med dopet, ge dopgåvan.

Tillsammans med dopgåvan följer ett samiskt dopbevis och fadderbrev.

Det finns förutom dopbevis och fadderbrev även vigselbevis att beställa. Konstnär Madeleine Renhuvud har illustrerat bevisen och de finns på syd-, lule- och nordsamiska.

Församlingar som vill beställa



Kistemehmåjtoe Dopminne

dopgåva och bevis kontaktar:

Kicki Åkerlund, telefon 0612-254 43 eller e-post kicki.akerlund@svenskakyrkan.se.

AKAR HOLMGREN

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkijh: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen jih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie jih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Elsa Laula Renberg på sokkel utenfor rådhuset i Mosjøen. Til venstre barnebarn Sten Renberg. Til høyre billedkunstner Ellen Jacobsen som har laget statuen.

FOTO: NILS ERIK ØSTERUD

Första sidan:

Dialogdygn om att samsas i skogen

Kyrkan, renen och skogen var ämnet för ett dialogdygn i Umeå i mitten av mars. Representanter för Svenska kyrkan och för renskötseln samt skogsforskare möttes för att diskutera gemensamma frågor.

Det var Härnösands- och Luleå stift som tagit initiativ till mötet. Med ambitionen att fördjupa förståelsen för hur Svenska kyrkan tillsammans med renskötseln, kan sträva efter ett skogsbruk som främjar goda förutsättningar för samebyarna och för ett bra renbete.

– Tanken är att vi som har skogen som resurs utifrån våra olika behov kan finna vägar vidare som inte leder till konflikter, säger Dag Hedin, handläggare för hållbarhetsfrågor i Luleå stift och moderator för dialogdygnet.

Svenska kyrkan är jämförelse-

vis inte en av de större aktörerna inom skogsägningen, men kan bidra i arbetet med att utveckla metoderna för skogsbruket, genom att arbeta tillsammans med andra inom näringen.

– Kyrkan som skogsförvaltare kan verka som en dialogpartner i möten med andra skogsägare, menar Dag Hedin.

– Det är viktigt att det utvecklas alternativa former för skogsbruk som också säkerställer ett bra renbete, menar han.

BETESBEHOV OCH KLIMATFÖRÄNDRINGAR

Dialogdygnet innehöll många möjligheter till samtal, varvat med föredrag av deltagarna och inbjudna forskare. Niila Inga, ordförande i SSR, föreläste om renens betesbehov och renskötselns förutsättningar. Marita Stinnerbom, Sametinget, talade

om skogens betydelse för att möta klimatförändringar och för renskötarnas arbetsmiljö.

Johan Sonesson, från det svenska skogsbruksforskningsinstitutet Skogforsk, föreläste om hur olika metoder för skogsskötsel kan påverka rennäringen. Malin Brännström, från Umeå universitet, bidrog med att lyfta de juridiska aspekterna kring hur skogsbruk och rennäring kan samsas i markerna. Även stiftsjägmästarna hade en punkt på programmet där de berättade om Svenska kyrkans skogsbruk.

SAMETINGET OCH BISKOPAR
Förutom representanter från Samernas riksförbund (SSR) och Sametinget deltog biskopar



– Kyrkan kan verka som en dialogpartner i möten med andra skogsägare, menar Dag Hedin som modererade dialogdygnet i Umeå.

FOTO: EMMA BERKMAN

och andra representanter från Härnösands- och Luleå stift i dialogdagen, liksom representanter från Västerås stift, från Svenska kyrkans nationella nivå och från Samiska rådet i Svenska kyrkan.

KAJSA ÅSLIN

Jaahkoe jih aerpiemahtoe Saepmesne

Gellie learohkh dan tjaktjen Saemien Allaskuvlese böötin ööhpehtæmman "Jahkoe jih vuekieh Saepmesne".

– Manne joekoen geerjene juktie dan gellie learohkh sijhtin Saemien Allaskuvlese, Guovdageaidnuse, båetedih! Lovisa Mienna Sjöberg jahta. Dihite lohkehtæjjine Saemien Allaskuvlesne. Dan tjakten dihte jijtse maadtbarkojne orrijamme jih aaj gærjam tjaaleme: "Sivdnidit"

– Munnjien vihkeles sjiehtesjih guktie gaajhkes demtieh dah maeh tieh ussjetidih, soptsestidih jih digkiedidh gosse tjåanghkenieh. Gellie learohkh eah gåessie gænnah aerebe dej aamhtesi bijre soptsestamme. Dellie hov daerpies hijven "sijjiem" darjodh guktie almetjh åadtjoeh yearsoe jih frïjje damtedh gosse soptsestieh. Dellie mov diedte dam "sijjiem" vaarjelidh jih nænnoestidh. Numhtie mijieh maehtebe sinsitniem eevtjedh, Lovisa eadtyohke sopteste.

TEKSTE JIH GUVVIEH:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE



Unn Merethe Terjesdatter Foss (âelkies bielesne) Guovdageaidnusne byjenamme. Daelie Arendaelesne årroeminie. Mubpie learohke garrabielesne, Anne Lise Voll (Namdaleid).



Lovisa Mienna Sjöberg lohkehtæjjine Saemien Allaskuvlesne. Dihite geerjene juktie gellie learohkh dan jaepien syökeme lohkehtæmman "Jaahkoe jih aerpiemahtoe Saepmesne".

Sammendrag – Tro og livssyn i Sapmi

Dette studieåret er det mange studenter på studiet "Tro og livssyn i Sapmi" som tilbys av Sami Allaskuvla i Kautokeino. Lovisa Mienna Sjöberg er ansvarlig lærer. Hun påpeker viktigheten av at man skaper gode arenaer for samtaler der studentene kan kjenne seg ivaretatt. – Det er viktig at alle kjenner seg fri til å kunne undre seg, samtale og stille spørsmål i dette foraet. Det er en av mine oppgaver å legge til rette for, sier Lovisa Mienna Sjöberg.

Hva er samisk helse?

Dette var temaet for helse- og sosialfaglig nettverksseminar på Stjørdal i januar. Seminaret samlet omlag hundre deltagere fra det sør-samiske området fra både norsk og svensk side. Årets seminar satte søkelyset på utfordringer og muligheter som man finner spesielt innenfor det samiske samfunnet med usynliggjøring og manglende interesser på den ene siden og tradisjonell helbredelse og joik på den andre siden.

Aajege var tilrettelegger for seminaret med støtte fra Sametinget. Det faglige ansvaret lå hos en ressursgruppe bestående av Anne Lajla Westerfjell Kalstad, Paul Bendik Jåma, Anna Cicilie Somby og Hanne Magga sammen med Toini Bergstrøm fra Aajege.

PSYKISKE BELASTNINGER

– Myndigheter har vist liten interesse for pastoralister, som for eksempel reindriftssamer. De har derfor ikke kunnet legge til rette for god folkehelse, for da må man ha kjennskap til hvilke rammebetegnelser man lever under, sa psykologispesialist Snefrid Møllersen. Hun henviste til undersøkelsen Samiske tall forteller II. Leveområder blir innskrenket og det gjør at man får lite kontroll over eget liv. Problemer blir usynliggjort og bagatellisert. I selve arbeidet opplever man stor grad av mestring og læring til tross for at de fysiske belastningene langt overgår gjennomsnittet i arbeidet ellers. Manglende ferie, arbeid ved sykdom og ulykker og skader er også overrepresentert blant reindriftsutøvere. Det som tærer på livskvaliteten er de psykososiale belastningene. Over en tredjedel av reindriftsutøverne lever med sju eller flere ulike belastningsfaktorer som gir merarbeid og stress i arbeidet. Tre av fire oppgir at de til tider mister gleden ved arbeidet.

KONTEKSTUELL KUNNSKAP

Inger Dagsvold, PhD-student og prosjektmedarbeiter ved senter for samisk helseforskning ved UiT Norges Arktiske Universitet, tok opp problemstillingen ved helsevesenets kartlegging av språk og kultur. Det er ofte tilfeldig i hvilken grad helsevesenet blir klar over pasienters bakgrunn.



– Joiken kan bidra til bedre helse, sa Soile Hääläinen som er forsker ved UiT.

– Det handler ikke bare om språk, men også om talemåter. Selv om man bruker norsk språk kan det være samiske talemåter som må tolkes, sa Dagsvold. Videre er det en problemstilling at det kan være få samiske terapeuter, noe som er utfordrende med tanke på at det kan være behov for en viss avstand mellom pasient/terapeut.

HELBREDELSE, JA TAKK!

– Det må være rom for tradisjonell helbredelse, lesere og nettverk, sa Anette Langås Larsen, førsteamanensis, Institutt for helse- og omsorgsfag UiT. Fra egen erfaring delte hun opplevelsen av at hennes behov for å ha denne kontakten ikke ble møtt på sykehuset. Det manglet forståelse for viktigheten og muligheten som ligger i denne tradisjonen. Ved et sykdoms-

tilfelle er det gjerne et familiennettverk med mange involverte som stiller opp for den syke. Gjennom nærvær, førstehjelp, praktiske oppgaver og kontakt med helbredere, gjerne via mellomledd, er det et arbeidsfellesskap som hjelper til. Mange i samiske miljø er kjent med tradisjonelle helbredere som stopper blod, lindrer smerter og kurerer betennelser. Det er noe man ikke snakker høyt om, men som går videre i det stille gjennom arv og opplæring. Dette står ikke i motsetning til helsevesenets skolemedisin, men er som et supplement.

JOIKENS HELSEFORDELER

Joik har gjennom lang tid i historien blitt sett på som trolldom av myndigheter. Det har vært forbud og til og med dødsstraff knyttet til joiken. Men joik er en altomfattende

del av livet der man beskriver noe musikalisk. Soile Hääläinen er forsker ved Nasjonalt forskningssenter innen komplementær og alternativ medisin ved UiT. Hun viste til at joiken er en måte å håndtere følelser på. Når man slik mestrer eller behandler sine følelser gir det også bedre helse. Andre ved seminaret viste til at ord for følelser er i lite bruk på samisk. Ut fra Hääläinenars arbeid kan man derfor si at joik kan gi et viktig bidrag til god helse.

– Personjoik, som er en samisk spesialitet, har også det ved seg at den «løfter» personen som blir joiket, sa Hääläinen og roste også revitaliseringsarbeidet som blir gjort med joik gjennom blant andre Sara Ajnnak og Marja Mortensson.



Det er viktig å utfordre seg selv – og å bruke litt energi.

Ungdomshelg

I overgangen mellom november og desember var til sammen 29 unge samlet til ungdomshelg i Skogn, på Laberget leirsted. De unge lederne som hadde vært med på å planlege ungdomshelgen hadde ønsket at tema skulle være *liv og død*, og samtidig også et møte med ungdomsdemokratiet.

Fredag kom alle reisende fra nord og sør til Værnes, hvor vi hadde felles reise med buss til leirstedet. Der ble vi møtt med et varmt måltid og hyggelig vertskap. En fin kveldsstund ledet av unge ledere med både

salmesang, bønn og bibeltekster på flere språk avrundet fredagskvelden.

DEMOKRATI

Lørdagen hadde vi både økt om demokratiet, en god uteøkt og en samtale om liv og død og tradisjon knyttet til dette med diakon Bertil. Ungdommenes møte med ungdomsdemokratiet var lagt opp til tre grupper som arbeidet med å lage et dokument med et innhold som var relevant for dem, også ble dette presentert i plenum. I starten var ungdommene reserverte og visste ikke helt hvordan dette skulle gjøres, men i løpet av dagen ble flere

Maahtah datne baahkoem gaavnedh? "jijnjh"

i j n i h i j j n i j i j i h j j j j h j n n j j j i i
h j j j h n i j i j n n h j i j j h j h j i j j n j j i
n n j n j h j n i h j n j n j n j i j j j j j n h j i
j j j j i j j j h n j j h n h j n j j i j j i n h j h
j n n i h n h n i n j h n j h j h j n j h n h j j h
j n j h j i j n i h h j j i j n j h j j h j n n h i n j
j h h j h h j i j i h i n i j n n j n j i i h j j j
j j n n h j j n j h j h j h j h j j n j j i n n j j h
j j h n j j j h j n i i j j h j j j h j j j j j n j
j j h n j j h n h n j i j n i h j n n i j i j j j
j j j j i n j i j h j j n n j j h j n i j i h i n j
i i j h h j h j j j h j i j j j j j i n j i j j j h
j j j h n n j i j h h n j j i j h j i h i j i i j
j n j h j i j j i j j j j i j n i i j j i j i j n
j j h h j i i n h j j n j j i j n n j j n j j i j j
j j n i i h j j n j h h j i h h j i j n n j h i j h i h
n j h h n h j j h h j n j j n n j j h j j n n h n n j
j n h j j j h j j n j j j j j j i j j h j n j h i
i i j j i j j n j i n j h h j n n j j j j j n j i h
n i h j h n i j h n i i j n n j i j h j j h i i n j
j i i i h i j i i n j j i h n h h j h i i n i h j j
j h i j j n n j j j j n j j i j j n h i n j n
h j j j h n n j n h j i n h j i j n j j h j h j n j i
j n h j j n h h j h j n j j h j h i i n i j j i j
h h j j j h n n n i n j i h j j h n j n h i j i j i n j
i j j h j j n j j i i n j j h j j n j j h h j j i j i j
n j j n j j j i j j i j n h j i j j j n n h n n i j
n j h i i h h n j j i j j j j n j h j h n h j j j i n
j j h n h j j h j i h i i h j j i n j i j j n n n j h i n
j h j h n h j n j j n j i i j n j i j n j i n j h i n



Ung og engasjert?

Snart er det valg i Den norske kirke. Dere som er unge og unge voksne har også stemmerett og muligheter til å påvirke kirka.

Alle menighetsråd bør ha ungdommer og unge voksne under 30 år. Så dette er en oppfordring til de unge i menighetene. Still til valg (fra 18 år) og ikke minst bruk stemmeretten din (fra 15 år). Bispedømmet du bor i har også årlig et ungdomsting hvor menighet kan sende deltakere til. Hvis du kan tenke deg å være med på å påvirke gjennom kirkepolitikk i bispedømmet ditt, så er det en god ide å si fra til menigheten din at du vil delta. Samiske ungdommer er ofte i mindretall på ungdomsting, men jo flere vi er, jo mer trygghet har vi i hverandre. På ungdomstinget velges også delegater til Ungdommens kirkemøte. Samisk kirkeliv trenger deg og ditt engasjement. Den norske kirke trenger deg og ditt engasjement!

LAGET AV/
GIE DORJEME:
SIGVART BRENDBERG

MARIA R. STEINSVIK,
SAMISK KIRKERÅD



om liv og død

modige og gikk fram for å si sin mening.

FORSONINGSARBEID

En sak fikk særlig mye oppmerksomhet. Ungdommene diskuterte hva forsoningsprosessen har å si for dem, og fokuserte særlig på den hverdagstrasismen de møter i skole og fritid. Noen unge fortalte om opplevelser på fotballbanen der de ble møtt med rasistiske tilrop, og at dommeren ikke grep inn. Dette ga en fin samtale om temaet, og ble sendt videre til Samisk ungdomsutvalg (SUNG) til diskusjon. SUNG skal også jobbe videre med dette, og det blir siden løftet som tema på

ungdomskonferansen som blir i august 2019.

Uteøkten besto både i en klatreløype, stafett og lek. Det var flott å både få utfordret seg selv og sine grenser i klatreløype, og ikke minst få brukt opp endel energi.

På kvelden på lørdagen ble det lagt opp til en samtale om liv og død, der diakon Bertil ledet samtalet. Stolene ble rigget som om de satt i en lavvo, sånn at alle hadde god plass og kunne se hverandre.

Søndag ble det hjemtur. Noen syntes, som alltid, at dette hadde vært artfor kort tid sammen.

MARIA ROYSDATTER
STEINSVIK, SAMISK KIRKERÅD



Klart for samtale med korset i boassjoe.

Stuhjte gærjeste "Pluppe jih miesie"

Fakta

Plupp och renkalven

Voestes aejken bæjhkoetamme bertemistie: Opal, Stockholmesne.

Sara Marja Magga årjelsaemien gielese jarkoestamme.

Gielem nastedh jih Noerhte-Trööndelagen fylhken-gærjagåetie leah gærjam ektesne bæjhkoetamme. Saemiedigkie jih Trööndelagen fylhken-tjälte leah bæjhkoetammimmien dåårjeme. Snåase 2018.



Pluppe daamhtah measetjen bijre ussje. Minngemes dle vaulka vaaksjodh guktie miesine.

– Plupp, plupp, buerie biejjie! Duvlie dusnie hov lea! Manne datnem vööjnim goh slijnbjehke. Datne gåhtjasåvva Miesine. Men datne sagke stuerebe sjidteme, dam hov huajnam.

– Giehtjh, mov tjäervieh sjidteminie. Manne govleme dov nomme Pluppe. Daelie ietnie råavkeminie.

– Bætih, tjoerebe vuelkedh, aaltoe jeahta. Dåeredh datne aaj. Pluppe! Mijieh galkebe fuersien don bealan. Gaaloe hov gååvnese gogkoe bovtsh restiedieh. Men gåabpoeh Miesie haajpani? Dihet eejnegen dan orretjalmh...



– Geehtedh Miesie! Stuehkie lea njalkedihks!

– Manne edtjem barre vuartasjih galkehtimmieh jih mij sjovveminie.

– Aellieh! Johke lea gjengelle jih njuvvie datnem vaal...

En skikkelig flink illustratør

Det er ikke sikkert hun vil omtale seg selv slik, Meerke Laimi Thomasson Vekterli, men vi andre kan si det. Med det låner vi også fra tittelen til boka som gjorde at hun sammen med forfatteren Anne-Grethe Leine Bientie ble nominert til Nordisk Råds barne- og ungdomslitteraturpris. Boka *Joekoen sjiehteles ryjnesjæjja* (En skikkelig flink liten reingjeter) var blant de 13 nominerte i 2018, og selv om det ikke ble pris var det en flott opplevelse.

– Det var stort å bli nominert! Å få beskjed om nominasjonen var veldig artig og overraskende. Vi ble invitert til bokmesse i Helsinki, og prisutdelingen i Oslo var kjempeartig å være med på. Jeg ble også litt kjent med andre forfattere og illustratører fra Norden, forteller Meerke.

Meerke Vekterli vokste opp på gården Vekterli i Raarvihke/Røyrvik. Hun var ofte ute og lekte og var med på gjøremål på gården med oksene i fjøset. Hun ble glad i dyr, oksene og hundene de har hatt.

– Siden jeg er enebarn og måtte finne på ting å gjøre for meg selv, har jeg blitt slik at jeg aldri kjeder meg. Det er fint, sier Meerke.

I oppveksten likte hun også å tegne og lage saker. Med en mor, Alfhild Vekterli, som var lærer i formgiving fikk hun gode mulighet til det.

– Jeg har alltid tegnet, mer eller mindre i perioder. Mor la til rette så jeg fikk prøve meg på ulike teknikker. Jeg har lært mye av henne.

UTDANNING I KUNST

Etter grunnskole hjemme ble det videregående skole med kunstlinje og så folkehøgskole. Ferden gikk så Trondheim og bachelor i arkeologi før kunstskole og videre til Steneby i Sverige og to år på høyskoleforberedende kunst- og håndverkskole. Akkurat nå bor hun hjemme i Raarvihke, men ferden går trolig videre tilbake til Trondheim.

– Det er både private og arbeidsmessige årsaker til det. Kjæresten bor i Trondheim og så er det mulighet for videre studier der. Det er også et større kunstnerisk miljø i Trondheim som kan være positivt for mitt



arbeide, sier Meerke som likevel kan finne inspirasjon fra mange kunstnere der hun bor nå. Bøker og internett er kilder til inspirasjon, uavhengig av hvor man er.

NATUR OG HÅNDVERK

Inspirasjonen kommer ellers fra naturen, i ulike former, strukturer, tekstrurer og mønstre. Det har hun god tilgang til i Raarvihke. Men også arkitektur, gamle fotografier og ulike gjenstander både av tradisjonelt samisk håndverk og nordisk design gir idéer.

– Jeg synes det er interessant å

jobbe abstrakt, og gjør en kombinasjon av blyanttegning, tusj- og pennetegninger, akvarell og fotografi, ofte som collage/kollasj. Jeg skanner for eksempel tegninger og fotografier jeg har tatt og eksperimenterer. Når man jobber digitalt er det lett å prøve seg fram og gjøre om på det man har gjort.

GODT SAMARBEID

Til *Joekoen sjiehteles ryjnesjæjja* ble det derimot ikke noe digitalt arbeid. Mange av bildene er satt sammen som kollasj der skraveringsteknikker er brukt for

Fakta

**Meerke Laimi
Thomasson Vekterli**

Fra: Raarvihke/Røyrvik
Illustratør: Arbeider også med skinn og lær.
Nettside:
<http://meerkevekterli.no/>

å fram elementer og konturer i bildene. Det ble prøvd mye for å få fram stemningen, revet i papir og satt i hop for å få til uttrykket sammen med litt tusj og akvarell. Men det var et uventet og spennende oppdrag å illustrere en bok.

– Jeg kjente ikke fortellingen fra før, men likte den veldig godt da jeg fikk høre den. Anne-Grethe ga meg frie tøyler i uttrykksmåten og det var veldig godt å få en slik tillit. Vi ble også enige om noen element som skulle komme fram i bildene. Slik kunne bildene fortelle videre fra der ordene fortalte og man kunne bytte litt hva som blir sagt i tekst og hva som blir sagt i bilder. Slik fungere illustrasjoner som formidling til leseren, forteller Meerke.

ALMANAKKER OG BIBELBOK

Arbeidet hennes omfatter så langt ikke flere hele fortellinger, men illustrasjonene finnes både i og på permer.

– Til den første almanakken utgitt av Gieleaerne, språksenteret i Raarvihke, lagde jeg bilder til hver måned og hver årstid. Senere har det blitt omslag til almanakkene. Og så fikk jeg



et spennende oppdrag fra Bibelselskapet som jeg følte litt ærefrykt for: Omslag til den sørøstnorske bibelboka *Åarjelsae-mien bijpeleteksth.* Det jeg kan være redd for er å gå feil i symbolbruk. Jeg vil at det skal være en rett presentasjon, og så er det også en representasjon av det sørøstnorske. Men jeg måtte støle på min egen formsans og forståelse og tilhørighet til sørøstnorsk kultur, sier Meerke som syntes det var et fint oppdrag å få. Det var viktig å få til et tydelig sørøstnorsk uttrykk samtidig som det skulle passe inn i kirkerommet.

KULTUR OG SPRÅK

For tiden deltar hun i et prosjekt hennes far, Jonar Thomasson, arbeider med. Det handler om dokumentasjon av den samiske språkformen i området Namskogen, Røyrvik, Frostviken og Hotagen. Det kommer en bokutgivelse der Meerke har noen illustrasjoner. I tillegg er det arbeid med layout og oppsett av ordlister. Gjennom det lærer hun også litt språk. Og språket er for Meerke som for mange andre et litt sårt tema.

– Jeg lærte ikke så mye da jeg



var liten. Jeg vokste opp i et hovedsakelig norsk miljø. Det var noen timer samiskundervisning på skolen, men det meste jeg kan ha jeg lært i voksen alder. Heldigvis er det bedre opplæring nå, for det er viktig å bevare språket. Språket er knyttet til kulturen og ordene beskriver kulturen. Det er også knyttet til identitet og når man mangler språket kan man føle seg utenfor, sier Meerke.

KUNST TETT PÅ FØLELSENE
Kunsten er veldig personlig for

– Jeg blir inspirert av veldig mye forskjellig, sier Meerke Vekterli.

FOTO: ANNE-GRETHE LEINE BIENTIE

som utgangspunkt, sier Meerke som også tar frem håndverkere og sløydere som en gruppe der hun finner mye inspirasjon. Hun har med seg den samiske kulturen. Den er en del av alt hun gjør, uttrykk og formspråk. Ofte er det også ubevisst. Men det hun lager blir ikke kopier av det som har vært gjort før.

– Forholdet mellom tradisjon og fornyelse er alltid interessant, og vil vel alltid være noe en må forholde seg til. Man må våge å gjøre nye ting, samtidig som man må huske historien også. Det finnes ingen fasit i kunsten, og jeg er bare én, sier Meerke.

– Det er stemningen i bildene til Kittelsen, bruken av lys og mørke som jeg setter pris på. Selv om jeg arbeider grafisk bruker jeg mest blyant og pensel

TEKST:
EINAR BONDEVIK
ILLUSTRASJONER:
MEERKE VEKTERLI



Sametingsråd Mikkel E. Mikkelsen stod for den høytidelige åpninga av Nord universitets gamme i Levanger.

FOTO: BJØRNAR LEKNES

Gamme ved Nord universitet – signalbygg med historisk sus

Nord universitet i Levanger har fått et nytt signalbygg. Gamma – på sørsamisk gáetie – ligger pent plassert på parkområdet på Røstad, ved foten av flagghaugen, vendt mot Trondheimsfjorden. Den er bygget på tradisjonelt vis med John Kristian Jåma som bygg-ansvarlig. 7. februar 2019 – rundt tre år etter at planleggingen tok til – fikk gammen sin offisielle åpning.

– En manifestasjon av arbeidet som er gjort ved Nord universitet, sier sametingsråd Mikkel E. Mikkelsen som stod for den høytidelige snorklippinga.

– Dette er en stor dag. Det er virkelig et praktbygg, med utrolig godt håndverk som gjør at gammen kommer til å bli stående i mange år, slik en gammel skal gjøre, sier Mikkelsen.

Gamma ble planlagt som del av formidlinga av sør-samisk kultur ved lærerutdanninga. Prosjektet fikk støtte fra Sametinget og Nord-Trøndelag fylkeskommune, og ble enda mer aktuelt



Plaketten forteller hvem som står bak arbeidet med gamma.

etter at Nord universitet ble en realitet fra og med 2016.

– Etter fusjonen satses det på å synliggjøre det samiske i enda større grad, sier en tydelig stolt prosjektleader Asbjørn Kolberg ved Nord universitet.

LÆRINGSARENA OG EN DAGLIG PÅMINNER

Vi må helt tilbake til 1975 og til Sul i Verdal for å finne den siste gammen av samme slag som ble brukt hele året. Gamma på Røstad er noe større enn gammene i sin tid pleide å være. Kon-

struksjonen er selvstendig, og den er utstyrt med åpent ildsted.

Den er med andre ord et praktfullt bygg som vekker stor nysgjerrighet. Men i tillegg er den så utrolig mye mer.

– Gamma er en læringsarena for våre studenter og besøkende elever og barnehagebarn. Den skal bidra til at alle kommende lærere og barnehagelærere skal få mer kunnskap om sør-samisk kultur, samfunn og historie, sier Åshild Karevold, studieleder og sør-samisk koordinator ved Nord universitet.

– I tillegg handler gamma om synliggjøring. Den er en aktiv påminnelse for Nord universitet om at vi har særskilte forpliktelser knyttet til sør-samisk og lulesamisk språk og kultur, sier hun.

STOLTE ARKITEKTER OG ILDSJELER
Gamma har et areal på rundt 20 m² og bygg-ansvarlig John Kristian Jåma måtte innrømme at det var spesielt å se det ferdige produktet.

– Det har vært en lang reise, men nå står den der. Nå håper jeg den blir brukt og at folk blir fornøyde. Det er jeg i alle fall, smiler Jåma, som må dele mye av æren for signalbygget med Aslak Tennes.

– Jeg føler på en glede og en stolthet. Samtidig har det vært utrolig mye og krevende arbeid med prosjektet, sier Tennes, som blant annet er arkitekten bak den flotte inngangsdøra på gamma – som er et smykke i seg selv.

KILDE:
NORD UNIVERSITET/NORD.NO
BEARBEIDING: EINAR BONDEVIK

Invitasjon til Senior-treff i Namsos

Saemien Ålmege vil fortsette den tradisjon som har vært i mere enn 10 år og herved invitere til seniortreff, i år blir det Namsos. Vi starter mandag den 6. mai

og avslutter onsdag den 8. mai. Vi skal bo på Scandic Rock City hotell. Under disse dager skal vi blant annet diskutere kirkekunst og innspill til Sannhets- og for-

soningskommisjonen.

Alle som ønsker kan melde seg snarest til Diakon i sør-samisk område.

tlf. 994 88 827, eller diakon@samiskmenighet.no.

BERTIL JØNSSON

EKTIE PREESSEBÍEVNESE AEHPIEJARNGEN TJAELMESIJJESTE, MİRRESTALLEME- JIH SÍERREDIMMIETJIRKIJISTIE JIH SAEMIEDIGKESTE

Åejvieladtjh leah saemien årroejidie beahteme jih tjuerieh barkoem lissiehtidh

Aehpiejarngen tjaelmesijjie,
Mirrestalleme- jih sierredimmietjirkije
jih Saemiedigkie leah tylkehke gosse
jiehtieh: védtoesvoete nySENæjjaj vööste
jih védtoesvoete lihke ektiedimmine
saemien siebriedahkine tjuerieh
itjmieslaakan vaaltasovvedh.

Mahte 49 prosenth saemien nySENæjjiste Nörjesne leah védtoesvoetem jallh daaresjimmien dåjjreme, taalh vuesiehtieh aktede reektehtsistie Nöörjen nasjonaale institusjovneste almetjereaktide. Vaanoej gaavhtan viehkieabparaatesne aaj maahta fääntojne årrodh man åvteste saemien nySENæjjah eah dam viehkiem åadtjoeh mísse kräevenassem utnieh. Reektehtisnie tjerteste védtoesvoete saemien dajvesne maahta daaroedehtemepolitihken gaavhtan årrodh gellieh boelvi tjirrh.

DAERPIES LISSIEHTAMME MAAHTOJNE
Teematjåanghkosne védtoesvoeten bijre nySENæjjaj vööste jih védtoesvoeten bijre lihke ektiedimmine saemien siebriedahkine Saemiedigkesne Karasjohkesne gálkoen

26.b., jeenjesh därjoehtin pollise jih viehkieabparaate tjuerieh sijjen maahtoem nännoestehtedh saemien gielen jih kulturren bijre. Tjåanghkoe lij akte laavenjostoe Saemiedigkien, Aehpiejarngen tjaelmesijjien jih Mirrestalleme- jih sierredimmietjirkiken gaskem kampanjen sjiekenisnie *Sjaevehtsvoete jieledem vaalta*.

Jeenjesh dejstie mah lin tjåanghkosne vienhtin lea joekoen daerpies dahkoesejkesjinie védtoesvoeten jih daaresjimmien bijre saemien siebriedahkine, mij dorjesåvva laavenjostosne saemien siebriegujmie. Tjåanghkosne aaj tjertestin gaajhkesh dovnesh maehtieh jih tjuerieh meatan årrodh gämhposne védtoesvoeten vööste nySENæjjaj vööste jih védtoesvoeten vööste lihke ektiedimmine viehkine doestedh dan bijre soptestidh jih bieljelidh dastegh védtoesvoetem såvma.

Saemiedigkiepresidente Aili Keskitalo veanhta daerpies daam dáriesmoerem vielie våajnoes darjodh.

– Védtoesvoete lea joekoen ovvåajnoes saemien byresinie, men ij sijhth jiehtedh

gadtsoesvoete lea jáåhkesjamme. Saemien älmal jih baernieh tjuerieh væjkalåbpoe sjidtdedh vielie védtoesvoeten bijre soptestidh, Keskitalo jahta.



Sjaevehtsvoete jieledem vaalta
Ektesne maehteb védtoesvoetem
nåhkehtidh jih jieledem beerkedh

Taushet tar liv
Sammen kan vi bekjempe vold og redde liv

Sammendrag

– Myndighetene har sviktet den samiske befolkningen og må styrke innsatsen

Krisesentersekretariatet, Likestillings- og diskrimineringsombudet og Sametinget er klar i sin tale: vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i samiske samfunn må tas på alvor.

Opp til 49 prosent av samiske kvinner i Norge har vært utsatt for vold eller overgrep. Svikt i hjelpeapparatet kan også føre til

at samiske kvinner ikke får den hjelpen de har krav på. Voldsbruk i samiske området kan henge sammen med generasjoner med fornorskningpolitikk.

KOMPETANSE OG SYNLIGGJØRING
På temamøtet om vold mot kvinner og vold i nære relasjoner i samiske samfunn ved Sametinget i Karasjok 26. november,

var det stor oppslutning om at politi og hjelpeapparat må styrke sin kompetanse på samisk språk og kultur.

Sametingspresident Aili Keskitalo mener at man må synliggjøre problematikken i større grad.

– Volden er særlig usynlig i samiske miljøer, men det betyr ikke at den er akseptert. Samiske

menn og gutter må sterkere på banen for å snakke om vold, sier Keskitalo.

FELLES PRESSEMELDING FRA KRISESENTERSEKRETARIATET, LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSOMBUDET OG SAMETINGET. BEARBEIDING: EINAR BONDEVIK

Rute N
Utskarpen / Hemnes
Onsdag 9.januar, 20.februar, 27.mars og 15.mai

Utskarpen	10:00-11:00
Hemnesberget, bokkafe	12:30-14:00
Bjerka Maskin og skuter	14:30-15:00
Sæteren	16:15-16:30
Finneidfjord	16:45-17:00
Ytteren, Prix	17:30-18:30

Rute B

Hemnes Korgen Bleikvassli

Torsdag 10.januar, 21.februar, 28.mars, og 16.mai.

Vekta	10:30- 10:45
Korgen Coop /circle K	11:15- 11:45
Korgen barnehage, Tømmerheia	12:00- 12:30
Korgen Fysak barnehage	12:30- 13:00
Bleikvassli butikken	13:30-14:00
Gruva	14:45-15:15
Kongsdal	15:30-15:45
Halvardalen	16:00-16:30
Tustervatn	17:00-17:15
Åkervika	18:15-18:30

Rute M

Hemavan/Tverrvatn/Mo

Mandag 7.januar.

Torsdag 19.februar, 26. mars og 14. mai

Hemavan daggis	10:00-10:30
Vilasund	10:45-11:00
Tverrvatn	11:30-12:00

Rute E Grane / Mosjøen
Mandag 11.februar, 18.mars, 6.mai, 17.juni

Øvre Hjortskarmo	10:00-10:15
Svenningdal, Butikken	10:30-10:45
Trofors, Coop	11:00-11:15
Karius og Baktus Bhg	11:15-11:45
Stormoen skole	12:00-12:30
Grane kom. Bhg	12:30-12:45
Nystad	13:00-13:15
Haustreisen, Graneskogen	14:00-14:30
Grane, Lavollen	14:45-15:00
Valryggen	15:15-15:30
Turmoen	16:30-17:00
Kjærstad	17:15-17:45
Sjøsiden	18:00-18:45

Rute C Vefsn / Elsfjord / Mosjøen

Torsdag 12.februar, 19.mars, 7. mai 18.juni

Fru Haugans hotell	09:00-09:15
Luktvatnet	10:30-11:00
Elsfjord skole, Bokkafe	11:30-12:30
Drevvatn Handel	12:45-13:00
Våg, Strøm	13:15-13:30
Landbrukskolen, Barnehage	14:00-14:30
Olderskog	16:45-17:00
Solhaug	17:45-18:00

Bokbuss tlf.: 0047-91 70 44 66

Kontor tlf: 0047-75 18 41 70

E-mail: gsj@nfk.no

Facebook: gærjah

Hjemmeside: <http://www.nfk.no/gsj>



Gijre / Vår 2019



Rute S Storumann / Slussfors / Tärna
Torsdag 22.januar, 12. mars, 9.april og 28.mai

Forsmark (Byastugan)	1130-1230
Slussfors (Skolen)	1245-1330
Umnäs	1430-1500
Tärnamo (Mobackagården)	1630-1730
Tärna (Konsum)	1800-1845

Rute A Storumann / Tärna

Onsdag 23.januar, 13. mars, 10.april, og 29.mai

Tärnaby Hotell	09:00-09:15
Sameskolen	09:30-10:30
Samediggi	10:30-11:00
Folkets hus	11:00-11:30
Trolltrumman	11:30-12:00
Biblioteket Tärnaby	12:00-12:30
Norra Fjellnäs	13:00-14:00
Laxnäs	14:15-14:30
Hemavan Konsum	15:00-15:30

Rute L
Brønnøy / Sømna

Mandag 14.januar, 25. februar, 1. april, og 20. mai

Hommelstø museum	1030-1100
Hilstad skole	1100-1130
Berg skole	1215-1300
Sømna bibliotek/ Hotellet	1330-1430
Dalbotn	1515-1600
Brønnøysund, Bunnpris	1700-1745

Rute H

Bindal / Nærøy / Høylandet

Torsdag 15.januar, 26.februar, 2. april, og 21. mai

Bindalseidet skole	09:00-09:30
Kjella barnehage	10:15-10:45
Kolvereid barnehage	13:00-13:30
Kolvereid sentrum	13:30-14:00
Kongsmoen, butikken	15:30-16:00
Flåt	17:30-17:45

Rute I

Snåsa / Snaåse

Onsdag 16.januar, 27.februar, 3. april, 22.mai

Montessori skole	09:45-10:30
Montessori Bhg	10:30-11:00
Snåsa Bhg, avd Breide	11:30-12:00
Snåsa bhg avd. Vinjevegen	12:15-12:45
Åarjelh- saemiej skuvle	13:00-13:30
Suaja Maanagierte	13:30-14:00
Saemien Sijte	14:00-14:30
Gielem Nastedh	14:30-15:00
Skavlan	15:30-16:00
Åarjelh saemiej internate	17:00-18:00
Snåsa Hotell	18:30-19:00

Rute K Grong/ Namsskogen
Torsdag 17.januar, 28.februar, 4. april, 23.mai

Kuben	09:45-10:30
Bergsmo barnehage	10:45-11:15
Harran skole/barnehage	12:00-12:30
Harran	12:30-13:00
Kjellmoen	13:30-13:45
Trones skole/barnehage	14:00-14:30
Beverly Hills, Trones	14:45-15:30
Brekkvasselv	15:45-16:00
Bjørhusdal	16:15-16:45
Namsskogen servicesenter	17:00-17:30

Rute F Hattfjelldal / Favnvassdal

Torsdag 31.januar, 14.mars, 2. mai, og 6. juni

Sørdal	10:00-10:30
Varntresk oppvekstsenter	11:00-12:00
Innemoen	12:15-12:30
Valen	13:00-13:30
Sjelmoen	13:45-14:15
Linerud	15:00-15:30
Grubben	17:00-17:15
Haugtun	17:15-17:45
Hattfjelldal, Torget	18:00-18:30

Rute G

Hattfjelldal / Aarborte/ Susendal

Mandag 21.januar, 11.mars, 8.april, 27.mai

Susendal oppvekstsenter	10:00-11:00
Brantvollen	11:30-11:45
Kroken	11:45-12:00
Tjønna	12:15-12:30
Nerli	13:00-13:30
Garsmark 1	16:30-17:00
Garsmark 2	17:00-17:30
Elsvatn	17:45-18:15
Vonheim/ Haugum	18:30-18:45

Rute O
Grane / Fiplingdal / Hattfjelldal sentrum

Onsdag 30.januar, 6.mars, 5.juni

Simskaret 1	09:30-10:00
Simskaret 2	10:15-10:45
Ingersplass	11:00-11:15
Brynhild Myren	11:30-11:45
Hattfjelldal skole og bhg	13:15-14:00
Sameskolen v/ behov	14:00-15:00

Elsa Laula på sokkel under nasjonaldagsfeiring i Mosjøen

Det var knyttet stor forventing til årets 6. februar i Mosjøen. Etter lang tids planlegging kunne endelig statuen av Elsa Laula Renberg avdukes foran råhuset.

Bak prosjektet står gruppa "Kvinneskulpturer i Vefsn". De ønsker å synliggjøre kvinner fra Mosjøen/Vefsn-området som har bemerket seg på ulike måter. Tidligere har de fått reist en statue av Astrid Langjord som blant annet var med i utforming av den folkekjære Nordlandsbunaden for kvinner.

Elsa Laula Renberg ble gift med Thomas Renberg i 1908 og hadde siden Vefsn som bosted og utgangspunkt for sitt arbeide. Mest kjent er hun som leder i Brusruskanken kvinneforening som stod som formell organisator av landsmøtet i 1917 som er grunnlaget for at 6. februar er valgt som den samiske nasjonaldagen. Det var derfor svært passende at statuen ble avduket på denne dato.

AVDUKING VED SAMETINGET

Selve avdukingen ble foretatt av Sametingets plenumsleder, Tom Sotinen. I sin tale uttrykte



Nærmore 200 personer fra store deler av Helgeland kom for å overvære avdukingen av statuen av Elsa Laula Renberg og delta i feiring av nasjonaldagen i Mosjøen.

han glede og viktigheten av at 6. februar blir feiret også der det samiske ikke alltid er så synlig. Han viste så til Elsa Laula Renbergs arbeid og kamp for landområder og rettigheter som skolegang for samiske barn.

– Retten til land og muligheten til å utøve næringer i samiske områder, det å få til tilfredsstilende undervisning for samiske barn, er saker som også er aktuelle i dag, sa Sotinen og holdt frem Elsa Laula Renberg som et forbilde for dagens politikere.

Etter gudstjenesten ble det feiret festgudstjeneste i Dolstad kirke. Her samarbeidet menigheten med mange gode musikalske krefter. Elen Kristina Utsi bidro med sang og joik og musikere fra Vefsn-ensemplet og Dolstad kirkes barnekor gav gudstjenesten et riktig høytidspreg. Liturgien i gudstjenesten var på vekselvis sørsamisk og norsk og tekstleser Catarina Utsi leste bibeltekstene fra Åarjelsaemien bijpeleteksth, den nye sørsamiske bibelboka.

Ved gudstjenestens slutt gikk

forsamlingen ut på kirkegården der det ble lagt ned krans på Elsa Laula Renbergs grav. Kransnedleggelsen ble gjort av ordføreren i Vefsn og det var på forehånd kommet innvendinger mot dette på grunn av politiske uttaleser og vedtak som ordfører og kommunestyre har gjort. Men nå står i alle fall Elsa Laula Renberg utenfor råhuset og skuer mot Øyfjellet der Vefsn kommune ønsker vindindustrien velkommen mens Elsa Laula Renbergs etterkommere i reindrifta ønsker å kunne bruke fjellene som de er.

FEIRING PÅ KVELDEN

Statuen av Elsa Laula Renberg var egentlig tenkt å bli ferdig til 2017, men arbeidet tok lengre tid. Kunstner er Ellen Jacobsen som har flere kjente arbeider bak seg.

Nasjonaldagsfeiringen fortsatte på Jacobsenbrygga, Vefsn museum, der statuen ble formelt overrakt til Vefsn kommune. Der var det også vernissage av kunstneren Ellen Jacobsens arbeider og kulturelle innslag.

EINAR BONDEVIK

Nytt samiskt förvaltningsområde

Från och med februari i år ingår Örnsköldsviks kommun i det samiska förvaltningsområdet.

– Det känns fantastisk att få vara kommunalråd i ett samiskt förvaltningsområde, säger kommunalrådet Per Nylén.

Det var efter ett medborgarförslag som Örnsköldsviks kommun ansökte om att få ingå i förvaltningsområdet.

– Det här är en fråga som den samiska minoriteten jobbat hårt för under flera år och jag är tacksam för det. Att vi tog beslutet att ansöka och att regeringen gav positivt besked, känns viktigt, säger Per Nylén.

– Det viktigaste med utnämndet är att vi nu får ett större fokus på frågorna. Ett förstärkt skydd är positivt för att stärka

det samiska språket och den samiska kulturen, fortsätter han.

MARKERADES I KYRKAN

Per Nylén deltog i den svenska-samiska jubileumsgudstjänsten i Örnsköldsviks kyrka i början av februari och höll ett inledande tal med anledning av utnämndet. Även biskop Eva Nordung Byström uppmärksammade det nya förvaltningsområdet i sin predikan:

– Det var på tiden. Nu har Örnsköldsvik blivit en mycket mer färgglad och hel kommun, säger hon.

TJUGOFEM KOMMUNER

Regeringens klartecken innebär att Örnsköldsviks kommun får ett årligt statsbidrag och ansvar för att samer ska kunna använda



sitt eget språk i kontakter med kommunen. Och att det nu ingår 25 svenska kommuner i det samiska förvaltningsområdet.

Förvaltningsområdet firades även vid ett särskilt arrangement som Örnsköldsviks kom-

mun genomförde i stadshuset Kronan, i samband med Sametingets plenum i Örnsköldsvik den 19-21 februari.

TEXT OCH FOTO:
KAJSA ÅSLIN

Vid den svenska-samiska gudstjänsten uttryckte Per Nylén, kommunalråd i Örnsköldsvik, ett varmt tack till alla som kämpat för att kommunen ska ingå i det samiska förvaltningsområdet.



Inga Borg vid Tänddalsjön 1948.

FOTO: ULF GRUBBSTRÖM



Från boken Plupp och lämlarna 1960.

Utmärkelser

- Elsa Beskow-plaketten 1970
- Sveriges Författarfonds premium 1978
- Litteraturfrämjandets pris 1982
- Knut V Petterssons pris för illustratör 1995

Plupps skapare – Inga Borg (1925–2017)

Inga föddes 1925 och bodde i början av sitt liv på Kungsholmen i Stockholm. Hennes pappa var dåtidens stora simstjärna, världsrekordhållaren och flerfaldige olympiske medaljören Arne Borg. När hans simkarriär övergick i professionell verksamhet flyttade familjen runt och Inga fick gå i många olika skolor, bland annat i Schweiz och i Belgien.

Inga började rita och måla redan som barn. Hon tecknade mycket och innan hon hade fyllt 20 år målade hon avancerade porträtt i olja. Inga bestämde sig tidigt för att hon ville bli konstnär. Efter avslutad skolgång sökte hon sig till olika målarskolor och 1949–1954 gick hon på "Mejan", Kungliga Konstakademien i Stockholm, med Ragnar Sandberg som en av de för henne viktigaste lärarna.

1955 debuterade Inga som konstnär, författare och illustratör med en separatutställning i Stockholm och med bilderboken "Plupp och renarna". Sedan dess har det blivit många

utställningar och sammanlagt 48 böcker varav 24 om Plupp. Den sista, Plupp och lodjuret, utkom 2005, 50 år efter den första. Utöver böcker och radioberättelser för barn gjorde Inga en stor tecknad TV-produktion, "Plupp och hans vänner" på 1960-talet.

DJUR OCH NATUR

När Inga var 5 år fick hon en hund av sina föräldrar. Den blev hennes närmaste vän och en trygghet när Inga ibland fick vara hos släktingar medan föräldrarna åkte runt på simuppvisningsturnéer. Under sommarvistelser hos mormor och morfar på en ö i sjön Ryggen i Dalarna grundlades Ingas intresse för natur och vilda djur.

Sommaren 1945 reste Inga och hennes fästman till fjällen. De var ovana vid livet i fjällvärlden men en äldre samekvinnan tog sig an ungdomarna och ordnade så att de fick bo i en ödsligt belägen fäbod i södra Härjedalen. Där blev de kvar hela sommaren. För Inga var detta en helt ny miljö som gav mycket inspiration till att måla och teckna. Hon fascinerades särskilt av renarna som levde med människor men ändå mer liknade vilda djur.

Inga har sedan många gånger under hela sitt liv återvänt till fjällvärlden, bland annat när hon tillsammans med konstnären Ingegerd Möller, uppvuxen i Vålådalen, reste i spåren av Linnés Lapplandsresa som för-

beredelse för boken om Linnés liv och verk, "I naturens riken" som kom ut 1979.

PLUPP

Förlagan till sagofiguren Plupp hittade Inga på i sin barndom. Hon tecknade en liten fantasifigur, som en kamrat till sig själv. Den hade drag av självkaraktyr och var osynlig för alla utom för Inga. Dessutom kunde figuren prata med djuren. När hon som vuxen och konstnär ville försöka skildra fjällvärldens färger och djur i en bilderbok för barn dök figuren upp igen. Håret blev blått som fjällen på avstånd, halsduken orange som björkarna om hösten och rocken brun på sommaren och vit på vintern



Från boken **Plupp och renkalven** 1997.

som hermelinens päls. Namnet kom av en del av de ljud som man kan leka med i en ordramsa när man går över en blöt myr.

Plupp är inte ett troll utan en osynling som har drag av både djur och mänskliga. Inga använder Plupp för att skapa inlevelse i berättelsen och djurskildringarna. Hon försöker undvika att göra Plupps person till något intressant, såsom vilket humör

han är på. En sak är dock genomgående, Plupp vill alltid hjälpa djuren om de råkar i svårigheter. Sådant kan göra berättelsen spännande och Plupp hjälper till så gott han rimligtvis kan – men inte mer. Inga låter människorna vara med ungefär på det sätt som hon tänker sig att djuren skulle se på dem. Plupp träffar inte människor, han bara ser dem på avstånd. Han kan ingenting om

deras värld utan lär sig genom att fråga djur som lever nära mänskorna.

I de tidiga böckerna är Plupp en liten figur, många gånger sedd bakifrån så att man ska förstå vad Plupp tittar på. Naturen och djuren är tyngdpunkten i de flesta teckningarna, inte Plupp. 1982 övergick Inga till Pluppböcker i mindre format, med sparsam text, bland annat i syfte att nå förskolebarnen med böcker som var billiga och enkla att läsa. I jämförelse med de första Pluppböckerna är bilderna på Plupp i de senare böckerna mer utmejslade och detaljrika. Plupp ses ofta framifrån med blicken mot läsaren. Denna utveckling är i linje med att Inga allt mer fokuserar på de mindre barnen som sin målgrupp och låter Plupp på ett tydligare sätt förmedla kunskap om djur och natur. Ett exempel på detta är "Kalas hos Plupp" från 1996 som beskriver vad många olika djur äter.

SAMERNA

Människor förekommer mycket sparsamt i Pluppböckerna men redan i den första boken från 1955 förekommer en renskötar som skrämmar bort vargen från renflocken.

I den fjärde boken, "Plupp och lämlarna" från 1960, låter Inga ett lämmeltåg förirra sig in i ett sameläger på fjället. På ett uppslag är det många människor, både barn och vuxna, klädda i vackra dräkter med stora färger. Inga var ju i första hand konstnär så man kan förstå att hon ville vissa dessa fina kläder i ett sammanhang med fjäll, kåtor och renar. I boken "Plupp och renkalven" från 1997 är rensköternas klädsel i engårdet betydligt mera nedtonad och arbetsmässig.

Före 1945 visste Inga nog i praktiken ingenting om renskötande samer eller fjällvärlden. I första utgåvan av "Plupp och renarna" 1955 skriver hon om "lapparna" som har renar. I senare böcker och vid omtryckningen av den första använder hon konsekvent "samerna". Inga fick med tiden stort intresse för och kunskap om samerna och det samiska kulturlivet vilket bland annat märks i hennes egen boksamling.

Inga Borg avled den 24 oktober 2017 och blev 92 år.

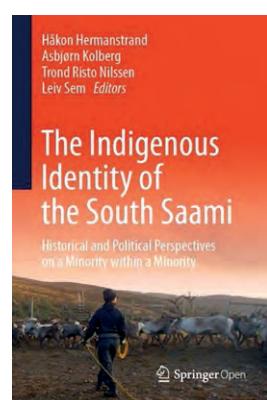
**ANTE GRUBBSTRÖM,
SON TILL INGA BORG**

Viktig bok om sørsamisk historie

Hvordan har sørsamisk språk endret seg, hvor ofte nevnes samer i trøndersk historie-skriking og hvordan omtales samer i regionale medier? Boka "The Indigenous Identity of the South Sami" gir noen svar.

Redaktørene av den nye boka "The Indigenous Identity of the South Saami", en artikkelsamling forfattet av flere forskere, presenterte noe av innholdet på samefolkets dag 6. februar. Språk, medienes behandling av samer, vindkraftutbygging, samenes plass i historiske fremstillingar og folketellingar, er noen av temaene i boka.

– I tillegg til at vi fire redaktører fra Nord universitet har bidratt i boka, så har vi også bidrag fra eksterne deltakere, opplyser Asbjørn Kolberg,



Håkon Hermanstrand, Trond Risto Nilssen og Leiv Sem.

HISTORISKE OG POLITISKE PERSPEKTIV PÅ EN MINORITET

Boka er en del av et forskningsprosjekt som er finansiert av Regionalt forskningsfond Midt-Norge, og kan lastes ned gratis på springer.com, og gir historiske og politiske perspektiv på

den sør-samiske minoriteten.

Det sør-samiske språket har vært utsatt for store endringer, og de har på grunn av fornorskingspolitikken skjedd ekstremt raskt. Dette har ført til mange grupperinger og en spesiell dynamikk innad i den sør-samiske kulturen. Noen valgte å legge bort det sør-samiske språket helt, mens andre holdt på språket.

– Vi kan se mange grupperinger knytta til det sør-samiske språket og endringene som har skjedd, sier forsker Inger Johansen ved NTNU. Hun har skapt analytiske kategorier som "heilsamene", «språkpolitiet», "halvsamene", "dei som skifta", "kjernesamane" og "dei doble samane".

SAMISK SYNLIGHET

Leiv Sem, forsker ved Nord universitet, har sett på hvilken plass

sør-samisk får i historieframskrivingen gjennom et spesifikt historieverk. Historieverket skviser i stor grad ut den samiske historien. Kun hver 28. side i verket nevner eller behandler samenes historie.

– Svært ofte når samene er nevnt, så er det i forbindelse med en konflikt, opplyser Sem.

Asbjørn Kolberg, forsker ved Nord universitet, har sett på synligheten av det samiske i perioden 1880-1990 i regionale medier. Han finner at tilstedeværelsen øker etter krigen.

– I Trønder-Avisa får vi et merkbart skifte på midten av 1970-tallet, hvor det kommer større artikler, nærmest folkeopplysning, om det samiske perspektivet, sier Kolberg.

KILDE: NORD.NO/NINA KJEØY

Ett pionjärarbete togs emot med glädje

Med lite vemo och mycket glädje deltog Irene Dorra och Karin Rensberg Ripa när den nya sydsamiska bibelöversättningen överlämnades vid en jubileumsgudstjänst i Örnsköldsviks kyrka i februari. Med sydsamiska som modersmål har de haft en viktig roll i översättningsarbetet.

– Det känns helt underbart att se boken färdig, säger Karin Rensberg Ripa.

Det har tagit över 15 år att färdigställa *Åarjelsaemien bijpeleteksth*, boken med sydsamiska bibeltexter. Så är det också den första mer omfattande sydsamiska bibelöversättning som gjorts och en bok som sägs vara den tjockaste som någonsin tryckts på sydsamiska. Ett pionjärarbete som inte alltid varit enkelt.

– Det här har varit lärorikt även för oss som jobbat med boken. Vi har fått möjlighet att fördjupa oss ordentligt i språket, säger Irene Dorra.

SPEGLAR SAMISKT LIV

Irene Dorra och Karin Rensberg Ripa, båda från Funäsdalen, har ingått i en arbetsgrupp som regelbundet samlats för samråd kring texterna.

– Samiska är ett språk som innehåller många termer om natur, väderlek och renskötsel. Vi ville gärna att översättningen skulle spegla det, så läsaren känner igen sig. Sedan ska det ju känna gott i munnen när man läser också, vara lite poetiskt, säger Karin Rensberg Ripa.

PERSONLIGT TILLTAL

Vid den svensk-samiska gudstjänsten i Örnsköldsviks kyrka, när de sydsamiska bibeltexterna officiellt överlämnades till Svenska kyrkan, medverkade även



Över 15 års pionjärarbete manifesterades vid gudstjänsten i Örnsköldsviks kyrka när Karin Rensberg Ripa å översättningsgruppens vägnar, överlämnade de sydsamiska bibeltexterna till biskop Eva Nordung Byström.

Eva Nordung Byström, biskop i Härnösands stift. Även hon gladdes åt att sydsamer nu kan läsa Guds ord på sitt eget språk.

– Det egna språket bär med sig valörer och känslor djupt förknippade med den egna identiteten, det ger ett annat, mer nära och mer personligt tilltal än andra språk, säger hon.

En annan sida av översättningen är att bibeltexterna kan bidra till att det sydsamiska språket, som FN-organet UNESCO klassat som hotat, kan bevaras och utvecklas.

– Därför är det extra glädjande att vi fått den här översättningen. Jag hoppas att den ska komma till användning i alla våra församlingar med sydsamisk befolkning, menar Eva Nordung Byström.

STILBILDANDE SPRÅK

Bibeltexterna väntas bli stilbildande och komma att användas i studiesyfte. Men framför allt ger de förutsättningar för ett levande sydsamiskt kyrkoliv. Och det kommer en fortsättning.

– I nästa etapp ska Johannesevangeliet översättas till sydsamiska, säger Mikael Winninge, översättningsdirektör på Svenska Bibelsällskapet, som också berättar att i augusti i år kommer Bibeln att ges ut i sin helhet på nordsamiska.

TIOÅRSJUBILEUM

Den svensk-samiska gudstjänsten i Örnsköldsviks kyrka firas regelbundet i samband med den årliga marknadsvecka som Orrestaare saemien sibrie arrangerar. I år var det tioårsju-



Irene Dorra och Karin Rensberg Ripa har ingått i arbetsgruppen som jobbat med översättningen.

– Det har inte varit ett enkelt arbete. Man kan sitta länge med ett ord och fundera, bolla med varandra och jämföra med de andra samiska språken, säger Karin Rensberg Ripa.

bileum för samarbetet mellan sameföreningen och Örnsköldsviks församling.

TEXT OCH FOTO:
KAJSA ÅSLIN

Sydsamiska bibeltexter

Boken *Åarjelsaemien bijpeleteksth* innehåller alla kyrkoårets texter - både den svenska och norska kyrkans - plus hela Markusevangeliet. Bibeltexterna har översatts genom ett samarbete mellan Svenska kyrkan, Den norske kirke och bibelsällskapen i de båda länderna.

I översättningsarbetet har följande personer deltagit: Elsa Andersson, Bierna Leine Bientie, Irene Dorra, Lajla Mattsson Magga, Sigbritt Persson och Karin Rensberg Ripa. Inledningsvis deltog även Sakka Nejne i arbetet. I den avslutande fasen har profes-

sor Ole Henrik Magga fungerat som huvudkonsulent.

Boken kan beställas från Svenska Bibelsällskapet – bibelbutiken.se/, och Bibelsällskapet (Norge) - www.bibel.no/Verbum/ Nettbokhandel/Bibel/Samisk.



To tusen år med samisk historie i Trollheimen

Dette er tittelen på en artikkel i siste nummer av tidsskriftet SPOR, nummer 2 2018, som blir utgitt av NTNU Vitenskapsmuseet. Det er arkeolog Harald Bugge Midthjell som skriv om det som mest truleg er ei samisk gammeluft (gåtiesijjie) han har undersøkt i Storlidalen, om lag midtvegs mellom Sunndalsøra og Oppdal, altså i sør-delen av Trollheimen. Midthjell er arkeolog tilsett av Sametinget, med base på Saemien Sijte på Snåsa.

Den nye gammelufta vart oppdaga i samband med utviding av hyttefelt ved Lona-plassen i Storlidalen. C14-datering av kolprøver i eldstaden (aernie) ga det sensasjonelle resultatet at gamma var i bruk for knappe 2000 år sia. Dette styrkar påstanden om at ei gammeluft funne ved Finnråa i Rindal i 2015, også er spor etter samisk aktivitet i Trollheimen. Rindalsfunnet vart også tilfesta til ca. år o. Dette funnet vart lagt fram i SPOR nummer 1 2017.

ÅKE JÜNGE



Velkomna till workshop om hållbar Samisk turism

14-15.maj 2019 Sjiti Jarnge i Hattfjelldal

Målgrupp:

Företagare inom turism.

- Sápmi Nature – en prisbelönad, småskalig samisk glamping i världssarvet Laponia.

Erfarenhet och filosofi inom samisk besöksnäring.

- Vad är samisk turism?
- Hållbarhet – vad betyder det utifrån en turistverksamhet?
- En utblick i världen – exempel på urfolksturism.

Anmälan till: gun@sjitijarnge.no.

Begränsat antal platser.

Anmälning avgift.

Detta är ett Interreg-projekt

Aktene.



Flott feiring av samefolkets dag i kirka, f.v. sokneprest Gunnar Einar Steingrimsson, Terje Haugen, Thomas Åhrén, Monica Kappfjell, Maudi Åhrén, Aina Daneborg Stenfjell, Jenny-Krihke Bendiksen og diakon Siv Hilde Bulling.

Namdalseid – nasjonaldagsfeiring med selskap og preken

Den samiske nasjonaldagen ble i år feiret med samarbeid i gudstjeneste og selskap. Saemien Åálmege gikk sammen med folk lokalt og inviterte til kaffeselskap i kirkestua. Her møtte nærmere 40 personer, store og små for å ta del i feiringen. Ordfører Steinar Lyngstad var invitert.

– Kjempeflott at dere tok initiativ til å markere dagen også på Namdalseid. Lakhoe biejjine, hilste ordføreren.

– Dette ble et fint selskap og vi

er kjempefornøyde med oppmøtet. Et godt samarbeide også med Namdalseid menighetsråd og sokneprest Gunnar Einar Steingrimsson som inviterte til en fin gudstjeneste, sier daglig leder for Saemien Åálmege Monica Kappfjell.

Gudstjenesten ble tospråklig og tekstene ble lest på sør-samisk av Jenny-Krihke Bendiksen og Aina Daneborg Stenfjell. Gunnar prest holdt prekenen, på norsk, men han er også flink med sør-samisk. Samiske salmer, også med norsk tekst, ble brukt.

Saemiej laavlome - Samefolkets sang ble sunget som avslutning. Som det står til slutt i sangen:

*Ih galhk gæssie åjsehtaledh
gosse gielem buktehth geehtedh,
aahkaj aajjaj baakoeh mujhtedh:
Saemien dajveh saemide!*

Aldri skal du overvinnes
om ditt gylne språk vokter,
husker dine fedres tale:
Sameland for samene!

TEKST OG FOTO:
SVEIN TORE KOLSTAD
TEKSTBEARBEIDING:
EINAR BONDEVIK



Lars Gunnar Marken og Irja Kappfjell ønsker velkommen på vegne av Åarjelsaemien Vierhtiesåfoe.

Stor oppslutning i Hattfjelldal

Det var over 150 fremmøtte ved flaggheisinga utenfor Åarjelsaemien Vierhtiesåfoe – Sør-samisk Kunnskapspark i Hattfjelldal i morgentimene. Leder for Sør-samisk Kunnskapspark, Lars Gunnar Marken ønsket velkommen sammen med Irja Kappfjell som ønsket velkommen på sør-samisk. -Det var ei fin stund sammen med de fremmøtte sier Marken, som var glad for at så mange møtte frem.

Flagget ble heist til topps med allsang av den samiske nasjonal-sangen. Etter at flagget var kommet til topps holdt ordfører Harald Lie en appell for dagen. De fremmøtte som kom fra Hattfjelldal oppvekstsenter fikk deretter servert boller og kakao.

PRM ÅARJELSAEMIEN
VIREHTIESÅFOE/SØRSAMISK
KUNNSKAPSPARK

Gie jih gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Ingrid Inga, tel: 070-554 29 99
e-post: ingrid.inga@gmail.com
Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti, Svenska kyrkan
751 70 Uppsala, tel. 018-16 94 91
e-post: lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Akar Holmgren, Stiftsdiakon & Samordnare för flerspråkigt arbete. Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand
Tfn: 0611-254 52, mobil: 076-397 59 35
e-post: akar.holmgren@svenskakyrkan.se

Norge

Samisk kirkeråd Generalsekretær: Risten Turi Aleksandersen, postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 23 08 12 00, e-post: ra866@kirken.no
Leder: Sara Ellen Anne Eira
Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd:
Oddvin Bientie

Saemien åalmegeraerie SÅR/
Samisk menighetsråd i sør-samisk område
www.samiskmenighet.no
epost: samiskmenighet@kirken.no
Leder: Sigfred Jåma, e-post: shjaama@hotmail.no
medlemmer: Sonja Danielsen, Ina-Theres Sparrok, Lajla Lifjell og prest Einar Bondevik.
Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åalmegen beajjetje åejvie /
daglig leder i samisk menighet i sør-samisk område:
Monica Kappfjell, tlf 993 49 477,
Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid
e-post: mk924@kirken.no

Prest i sør-samisk område: Einar Bondevik, Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902
e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeiter i sør-samisk område:
Bertil Jönsson 7898 Limingen, mobil 994 88 827,
e-post: bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie.
Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd
mobil: 412 88 227, e-post: mb789@kirken.no

Texter och bilder till
nummer 2 2019 av Daerpies Dierie
skickas senast 10 maj 2019 till
dd@samiskmenighet.no

Abonnement på Daerpies Dierie

Vi håper våre leserer har glede og interesse av Daerpies Dierie. Det brukes mange timer og ressurser på å laget bladet og vi håper og tror vi fyller en funksjon i sør-samisk samfunn og kirkeliv.

Oppdateringen av lister over abonnenter/prenumeranter er et kontinuerlig arbeid. Faktura for 2018 ble på grunn av adminis-

trative problemer sendt ut sent på året. Av ulike grunner ønskes noen abonnement avsluttet. Det beste for oss er om vi får direkte beskjed om det i stedet for at faktura blir liggende ubetalt. Og så må man gjerne reklamere for Daerpies Dierie til venner og bekjente, kontorer og institusjoner!



Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamisk kyrkoblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år och har stöd från Härnösands stift, Nidaros bispedömmaråd, Sametinget i Norge och Svenska kyrkan.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
e-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:
Einar Bondevik, adress ovan.
Ansvarig utgivare, Sverige:
Sigurdur Hafthorsson, Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala,
Epost: sigurdur.hafthorsson@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:
Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock,
Akar Holmgren och Bertil Jönsson.

Prenumeration under 2019: 190 SEK.
Avgiften betalas när faktura kommer.

Adressändring och prenumeration
Kontakt redaktör: dd@samiskmenighet.no
Grafisk form & repro: Berling Media AB.
Tryck: Pressgrannar AB, Linköping, 2019

 NÖÖRJEN GÆRHKOE Sveerjen gärhkoe 



Bilbelter



Bilbelter er viktige. De kan redde liv. Dette poenget blir illustrert på en god måte gjennom noen flotte trafikkskilt langs veien. Skiltene har bilder av en person som sitter i førersetet kledt i hvitt og en person som sitter bak kledt i svart.

Det er tydelig at de to personene på bildet har en sterk og kjærlig relasjon til hverandre. Og illustrasjonen viser at den som sitter bak med svarte klær strekker den ene armen rundt personen i førersetet i hvite klær.

På lang avstand ser dette ut som et bilbelte som omslutter føreren av bilen. Først når du kommer nærmere skiltet, skjønner du at det er en kjær person bak som prøver å beskytte den som sitter foran.

Skiltet får meg til å tenke at bilbelter er fulle av omsorg og kjærlighet: – bilbeltene er til for å verne personene i bilen mot farer og ulykker som kan føre til død og store skader.

Ja, bilbelter redder liv.

I mine tanker står det også i Bibelen om «bilbelter» – ja, i alt ti stykker.

Nærmere bestemt tenker jeg på de ti bud, som i sin dypeste mening er gitt oss for å beskytte og verne om det verdifulle livet. De ti bud skal således ikke forstås ene og alene som krav og påbud, men som livets rettesnorer fulle av kjærlighet!

Gud gav de ti bud til Moses på Sinai-fjellet. Og disse budene

ble gitt oss for at vi skulle kjenne Guds vilje med oss mennesker.

Når Gud har gitt oss livet gjennom sitt skaperverk, vet han også hvordan vårt liv skulle være. Gud elsker oss mennesker, og hans bud er ment å være retningslinjer for oss slik at vårt liv blir best mulig.

De ti bud kan deles inn i to grupper: De tre første handler om mitt forhold til Gud. Og de sju siste handler om mitt forhold til andre mennesker.

Det dobbelte kjærlighetsbud i Det nye testamente sammenfatter dette på en enkel måte. I evangeliet etter Matteus, kapittel 22, versene 35-39 kan vi lese om dette, da en av de lovkyndige spurte Jesus om hvilket bud som er det viktigste. Det heter:

"En av de lovkyndige blant dem ville sette ham på prøve og spurte: "Mester, hvilket bud er det største i loven?" Han svarte: "Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. På disse to bud hviler hele loven og profetene."

Dét er bilbelter som holder!

"På disse to bud hviler hele loven og profetene."

Det sier også Jesus, ifølge evangeliet etter Matteus.

Men hva er Loven og Profetene? Jo, Loven og Profetene er de to viktigste hoveddelene av Det gamle testamentet (GT), som også var jødenes bibel på Jesu tid. Den tredje og siste hoveddelen av GTs bøker kalles for Skriftene.

- *Loven* består av alle bøkene fra 1. til og med 5. Mosebok. Her kan du lese de ti bud (2 Mos 20,1-17) og velsignelsen som benyttes ved avslutningen av våre guds-tjenester (4 Mos 6,24-26).

- *Profetene* inneholder en blanding av doms- og frelse-sforkynnelse. De mest kjente profetiske bøkene er Jesaja, Jeremia og Esekiel.

- *Skriftene* er en samling av ulike slags bøker. De mest kjente er Salmenes bok, Salomo's ordspår (Ordspråkene), Høysangen og Forkynneren.

Den bibelen som Jesus brukte da han levde her på jorden, var også Loven, Profetene og Skriftene.

Og når Jesus sier at "På disse to bud hviler hele loven og profetene", forstår vi hvor viktige disse to budene er.

Det var for å oppfylle disse to budene at Jesus – sann Gud og sant menneske – kom til verden for drøyt 2.000 år siden, levde blant sine samtidige mennesker, led døden på korset for våre synder – og ble oppreist fra de døde på den tredje dag med Guds kraft, slik at Han lever også i dag.

Derved har Jesus oppfylt det dobbelte kjærlighetsbud, som i sin dypeste mening er gitt oss for å beskytte og verne om det verdifulle livet.

Ja, er ikke det bilbelter som holder, eller hva?

TEKST OG FOTO:
LARS JOHNSEN

Bijpeletekste

Aavoe, rohkelasse jih raeffie

Aavoedidie iktesth Jupmeelinie! Aaj vihth jeahtam: aavoedidie! Baajede gaajhkide almetjidie vuejneph man giemhpe lidie. Jupmele gietskesne. Aellede tjooperdh! Gosse tjårvode jih rohkelidie, gjihetede dellie Jupmelem jih baajede Jupmelem daejredh maam vaajmojne vaajtelidie. Dellie Jupmelen raeffie, mij sagke stuerebe gaajhkijste mijen åssjalommesijstie, edtja dijen vaajmojde jih dijen åssjalommesidie Jeesus Kristusinie vaarjelidh.

Jih minngemes, mov åerpenh: Evtiedidie dam mij saatnan jih vyörtege, reaktoe jih tjielke, dam mij iehtsemes jih ussjedammes, gaajhkem mij buerie jih garmerdes! Dam maam mannesta liereme jih dam maam dåastoehtamme, govleme jih vuajneme, dam galkede darjodh! Dellie raeffien Jupmele dijjine.

- Pööveln prieve Filipposen åälmegassee 4,4-9/Fil 4,4-9
- Jeatjah bijpelteksth maahtah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeltekste jih "Åssjalommesh" juakaldahkesne jih eah sinsitnide jearohks.

Almetjh goeksegi nuelesne

Per Ivar Somby tuhtji luste båerries guvvieh vuartasjidh gosse onne lij. Måjhtaji gosse guesine sliekten luvnie, tjeehpeskraevies guvvieh dej viedtjesne. Gosse noere, dellie eelki maadtoje goerehtidh. Jih vihth dejtie båerries guvvide giëhtjedi.

Jaepieh hov vaesiejin. Akten biejjen eadtjohke sjidti gosse gaskeviermesne nosseminie. Dellie Per Ivar båerries guvviem vueptiesti maam gie-akth klaeriedamme. Somby båähperostti, ij leah aerebe dagkeres guvviem vuajneme. Dellie guvvide ohtsedi gusnie maadtoeh jih dejtie eelki klaeriedidh.

– Dah voestes guvvieh mejtie klaeriedim idtjin gænnah dan tjaebpie sjidh! Per Ivar föörhkede. Dan mænngan dihthe gellie tæjmoeh datamaskinen utve tjahkasjamme. Goerehtamme guktie meehti bueriedidh. Vihth jih aaj vihth.

GUVVIEDÆJJA GOEKSECIDIE VUARTASJI
Dah båerries guvvieh Per Ivaren maadtojste gieh lin Guovdageaidnusne. Gaarmanæjja man nomme Sophus Tromholts, Guovdageaidnuse tjaktjen 1882 vööltki. Dihthe sijhti goeksegidie vuartasjidh jih guvviedidh. Gosse dahkoe bööti, jijnjh saemiegujmie åahpeni. Tromholts aaj jijnjem tjaaleme, guktie satne ussjeti,



Per Ivar Somby (Romsa) orre gærjine. Geerjene gosse almetjh åadtjoeh klaereldh guvvieh vuartasjidh.

guktie almetji nommh, guktie dah däemiedin, guktie dej vaarjoeh lin jih jienebem. Numhtie Per Ivar åadtjoeji jijnjem lieredh.

– Lustebe sjidti gosse vööjnim guvvieh hov tjaebpebe sjidtin. Gosse numhtie tjahkan, dellie maahtam vuejnedh guktie guvvien almetjh „jealajieh.“ Manne hov tjetskehke sjidti – gieh dah? Hijven domtoe gosse klaeriedim dah guvvieh gusnie mov maadterahkah jih maadterajjah!

BÅERIES VUEKIEH

– Gosse Tromholten guvvide vuartasjibie, mahtebe jijnjem lieredh, Per Ivar jaatha. Mahtebe vuejnedh guktie gaptah gååresovveme. Im manne aerebe dan bijre ussjetdamme. Eelkim voelph jih sliekth gihtedh. Dellie eelkim mov klaereldh guvvide gaskevearman biejedh guktie almetjh åadtjoeh dejtie vuartasjidh jih mannem raeriestidh. Numhtie manne aaj maahtam mijjen vuekide vaarjelidh. Manne

gijhtes gosse dååjresh bætieh boelvide juhtieh.

VUESIEHTIMMIE JIH GÆRJA

Jijnjh saemieh Per Ivar Somby-se tjeelin jih soptestin guktie ussjetdin gosse dan klaereldh guvvide vuartasjamme.

– Mov vaajmoem aejkeste gosse maahtam viehkine dejtie gieh tjabreme jijtsh roehstide ohtsedidh. Dellie voelpe mannem stilli vuesiehtimmien darjodh. Nov hævvi, dæjman gellie stoere guvvieh vuesiehtæmman Saemiedigkesne bööktim, dan mænngan jijnjh almetjh hâjnan sjidtin gosse idtjin maehtieh vuesiehtimmien vuartasjidh. Dellie ussjetdim mejtie maahtam guvvide gærjese tjööngkhedh? Gellie askh manne dejnie barkim. Nov amma gærjam “Almetjh goeksegi nuelesne” klaereldh guvviegujmie leam dorjeme, Per Ivar sâärne jih mojjehte.

**TEKSTE JIH GUVVIE:
MEERKE KRIHKE LEINE BIENTIE**

Sammendrag – Folket under nordlyset

Per Ivar Somby har nylig gitt ut boken «Folket under nordlyset». Han har gjort et utvalg av bilder som nordlysforster Sophus Tromholts har fotografert. Tromholts kom til Kautokeino i 1882. Der ble han kjent med mange samer som han har portrettert.

Bildene er opprinnelig i svart-hvitt og er av særdeles god kvalitet. Mange av Per Ivars slektninger finnes i denne fotosamlingen. Per Ivar startet i sin ungdom med slektsforskning. Senere fikket han interesse for å fargelegge mange av fotoene i Tromholts

samling. Dette har resultert i en utstilling på Sametinget i 2018. Nå har han altså nylig gitt ut en bok med et utvalg bilder som er kolorert.